

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Саврасова Миколи Володимировича
«Регулятивні чинники креативності суб'єкта навчально-професійної
діяльності»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за
спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Дисертаційну роботу Саврасова Миколи Володимировича присвячено вельми актуальному питанню креативності суб'єкта навчально-професійної діяльності. На рівні національних освітніх програм та галузевих стандартів вищої освіти визначається стратегія модернізації системи освіти з метою забезпечення постійного інтелектуального та духовного самовдосконалення особистості, формування її інтелектуального й культурного потенціалу як вищих цінностей нації. Трансформація освіти спрямована на формування та розвиток творчої людини, здатної до самореалізації, спроможної до створення національних і світових зразків культури. В той же час, суттєво бракує цілісного, системного та ґрунтового погляду на креативність студента закладу вищої освіти як майбутнього фахівця, що є втіленням молодого еліти нації, носієм її культурних, духовних й інтелектуальних скарбів, як людини, котра вже завтра буде визначати майбутнє України, економічне та соціальне благополуччя кожного із нас. Саме ці міркування суттєво підвищують рівень актуальності порушеної автором наукової проблеми.

У вступі окреслено актуальність досліджуваної проблеми, теоретичні засади якої одержали в дисертації належне обґрунтування, аргументацію і конкретизацію; предмет дослідження, мета і завдання дослідження чітко та послідовно відображають логіку подальшої теоретичної та емпіричної роботи в межах досліджуваної проблематики.

У першому розділі «Теоретико-методологічні аспекти регуляції креативності суб'єкта навчально-професійної діяльності» розглянуто

психологічні підходи до дослідження креативності суб'єкта діяльності, розкрито її зв'язки з когнітивними, регулятивними, емоційними та поведінковими особливостями суб'єкта навчально-професійної діяльності; окреслено її структурно-компонентний склад, особливості функціонування та основні закономірності прояву у процесі діяльності. До того ж, автором встановлено, що суб'єкту навчально-професійної діяльності притаманна розвинена та структурована психічна регуляція на об'єктивному рівні, аналіз якої дозволяє виділити такі її складові, як: внутрішньоособистісна регуляція, інтелектуальна регуляція, ціннісно-мотиваційна регуляція, ціннісно-смилова регуляція, ціннісно-цільова регуляція, рефлексивно-ціннісна регуляція, емоційна регуляція, вольова регуляція, соціокультурна регуляція, соціально-професійна регуляція тощо. Метарівень регуляції суб'єкта навчально-професійної діяльності передбачає наявність особливих метапроцесів, що відрізняються від інших регуляційних механізмів людини розмаїттям операційних характеристик та включають процесуальна складову, що характеризується процесами метамоніторингу та метаконтролю. Дослідження метамнемічних властивостей людини доцільно здійснювати шляхом всебічного вивчення, аналізу та інтерпретації притаманних суб'єкту метамнемічних суджень – про легкість засвоєння, про легкість розпізнавання, про вивчення, про почуття вивчення, про впевненість у відтворенні тощо.

У другому розділі «Концептуальні засади та організація дослідження розвитку креативності суб'єкта навчально-професійної діяльності» докладно представлено концептуальні та методологічні засади дослідження регулятивних чинників розвитку креативності суб'єкта навчально-професійної діяльності; проаналізовано та обґрунтовано методи й описано етапи емпіричного дослідження регулятивних чинників креативності суб'єкта навчально-професійної діяльності; подано характеристику досліджуваних. Важливим, на нашу думку, є те, що для вивчення метакреативності створено та апробовано авторську експериментально-інтроспективну методику «Метакреативні здібності» (*EIMCA*), що спрямована на діагностику метакреативних здібностей суб'єкта навчально-

професійної діяльності за такими її складовими, як «Обізнаність в сфері креативності» та «Рефлексія в сфері креативності». В ході апробації та емпіричної перевірки на відповідність основним психометричним критеріям, дана методика продемонструвала достатній рівень валідності, надійності, нормативності та стандартизації, активну впроваджуваність в освітній процес та психодіагностичну роботу закладів вищої освіти.

У третьому розділі «Типологічні особливості та динаміка розвитку креативності у структурі детермінації академічної успішності суб'єкта навчально-професійної діяльності» описано та інтерпретовано мікровікову динаміку розвитку вербальної та невербальної креативності, її типологічні особливості, сукупний вплив креативності, інтелекту й метакогнітивних здатностей на академічну успішність суб'єкта навчально-професійної діяльності.

У четвертому розділі «Регулятивні предиктори креативності суб'єкта навчально-професійної діяльності» розкрито зв'язок креативності з метакогнітивними, мотиваційними, емоційними та вольовими регуляторами суб'єкта навчально-професійної діяльності, показано низку регулятивних предикторів розвитку креативності суб'єкта цієї діяльності. Встановлено, що креативність суб'єкта навчально-професійної діяльності гуманітарного профілю позитивно детермінована здатністю до планування, програмування та оцінки результатів діяльності, стратегією прийняття, терплячістю, а негативно – імпульсивністю. Вербальна креативність суб'єкта навчально-професійної діяльності гуманітарного профілю позитивно обумовлена гнучкістю поведінки, імпульсивністю, ідентифікованим регулюванням навчання, потребою у досягненні мети, мнемічною рефлексією, стратегією когнітивної переоцінки, а негативно – труднощами менталізації та пригніченням експресії.

У п'ятому розділі «Психолого-педагогічний супровід розвитку креативності суб'єкта навчально-професійної діяльності» обґрунтовано зміст програми психологічного супроводу розвитку креативності студентів, результати ефективності впровадження якої емпірично доведено. Зокрема

описано її етапи та блочну структуру із відповідним компонентним складом – регулятивний, метакогнітивний та креативний.

Виконання дисертаційної роботи проведено на належному методологічному рівні. Усі етапи дослідження характеризуються високим науковим рівнем. Ретельно обґрунтована доречність всіх методів дослідження, використано надійний інструментарій статистичної обробки даних. Висновки змістовно, логічно та послідовно відображають основні результати проведеного автором дослідження, є чіткими та виваженими у формулюваннях, цілком відповідають сформульованій структурі задач дисертаційного дослідження.

Основні результати дослідження відображено в 52 публікаціях, із яких: 1 одноосібна монографія; 24 статті – у фахових наукових виданнях України; 4 – в наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз; 22 статті – в інших наукових виданнях; 1 навчальний посібник. Аналіз їх змісту дає підстави зробити висновок про те, що в опублікованих працях автора знайшла відображення загальнометодологічна та практична концепція дослідження.

Дисертаційна робота й автореферат оформлені відповідно до чинних нормативних вимог. За своїм змістом, логікою побудови та оформленням дисертація Саврасова Миколи Володимировича відповідає кваліфікаційним вимогам, які висуваються до докторських дисертацій за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Загалом позитивно оцінюючи рецензовану дисертаційну роботу Саврасова Миколи Володимировича, вважаємо за доцільне висловити низку суттєвих зауважень та побажань:

1. На нашу думку, використане автором означення навчально-професійної діяльності як активність суб'єкта, що спрямована на взаємодію із оточуючим середовищем, з метою задоволення власних освітніх (вмотивоване, осмислене, емоційно позитивне оволодіння знаннями, вміннями та навичками) та професійних потреб (набуття професійно необхідних якостей, характеристик, норм, цінностей, відчуття самореалізації

та самоактуалізації саме в даній професії, жага професійного розвитку та самовдосконалення), цілком характеризуючи навчально-пізнавальну діяльність, дещо не в повній мірі відбиває зміст специфіку професійної діяльності суб'єкта.

2. Розгорнуто розглядаючи генезу поняття творчості у вітчизняній психологічній науці на різних історичних етапах його становлення, в тому числі із використанням відповідного категоріального та методологічного апарату, доцільно та вичерпно охарактеризувавши креативність на сучасному етапі її дослідження та в контексті власних наукових пошуків, авторові було б доречно охарактеризувати логіку становлення даної дефініції у вітчизняній психологічній науці, принаймні протягом останніх трьох десятиліть.

3. Креативність суб'єкта навчально-професійної діяльності вбачається одним із ключових понять у дисертаційному дослідженні. В дисертаційній праці автором враховані численні напрацювання в галузі педагогічної психології щодо сутності та особливостей розвитку інформаційної компетентності майбутніх фахівців різних спеціальностей. Вважаємо, що цей перелік варто розширити за напрямками професій та дещо впорядкувати відповідним чином.

4. Автором запропонована та емпірично перевірена на відповідність основним психометричним критеріям експериментально-інтроспективна методика «Метакреативні здібності» (EIMCA), що складається з двох блоків – «Обізнаність в сфері креативності» та «Рефлексія в сфері креативності», метою яких є визначення рівня орієнтації досліджуваного у такому психічному явищі як креативність людини в її процесах. Крім структурно-функціональної характеристики даної методики, яка міститься в тексті дисертаційного дослідження, непогано було б додати відомості про результати психометричної перевірки даної методики (рівень надійності, валідності, стандартизації та нормативності)

5. У висновках до дисертаційного дослідження автор визначає в якості перспективних напрямків подальших наукових пошуків поглиблений аналіз особистісних предикторів та інших чинників розвитку креативності, її

особливостей у групах різних вікових періодів та сфер навчально-професійної та професійної діяльності. Важливим, на нашу думку, є включення до перспективних напрямків подальших досліджень вивчення місця та ролі гендерних чинників у структурі особистісних предикторів та розвитку креативності.

Варто зауважити, що висловлені зауваження, хоч і стосуються важливих нюансів роботи, не є настільки критичними, щоби поставити під сумнів актуальність та якість виконаного дисертаційного дослідження. Таким чином, аналіз дисертаційної роботи, автореферату й опублікованих наукових праць здобувача дає нам підставу зробити наступний висновок: робота виконана на належному теоретичному рівні; є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе для галузі педагогічної та вікової психології наукове завдання; робота відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ №656 від 19.08.2015 р., №1159 від 30.12.2015 р. та №567 від 27.07.2016 р.), які висуваються до докторських дисертацій, а її автор Саврасов Микола Володимирович заслуговує на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:
Ректор
Мукачівського державного університету
доктор психологічних наук, професор

Т. Д. Щербан